

"ישראל מתייבשת!" זועקת הפרסומת המבעיתה, "חייבים לשמור על הכנרת!" היא ממשיכה, עת פניהם של סלבריטאים נסדקים אל מול מצלמות הטלוויזיה, כאדמה חרבה. אכן חזון בלהות של צחיחות המייבשת את המדינה. ואפילו כבר הוקמה ועדת חקירה שתחקור מי אחראי למחדל. כמה כסף תעלה וועדת החקירה העקרה? זו הבודקת סוס, קובעת שהוא גמל ומייד גונזת אותו? כמה כסף עולה פרסומת זו? התשובות ברורות ונהירות.

מצעד האיוולת מס' 3 *

מאת: יעל ארצי

עוד במחצית השנייה של המאה הקודמת קם לו יהודי צנוע בשם אלכסנדר זרחין ופיתח שיטת התפלת מים, שלאחר מכן שכלל אותה, כך שמתחילת שנות השבעים של המאה הקודמת מספקת את צרכי המים של העיר אילת ללא מגבלה. עם השנים פותחו בעולם ובארץ שיטות נוספות ויעילות יותר להתפלת מים אשר בהדרגה הפכו לתעשיית ייצוא מפוארת של ישראל.

בשנת 2008 הגיע ייצוא טכנולוגיית ההתפלה של ישראל ל – 1.4 מיליארד דולר. התחזית לשנת 2009 היא גידול של 25% משום שבעיית הבצורת הפכה נחלת מדינות לא מעטות, ואפילו באנגליה ברוכת גשמים בדרך כלל, כבר היו שנות בצורת בהן הוגבל השימוש במים לגינון.

מקדמת דגן ידוע אזורנו כבעייתי בהקשר למשקעים. מצוקות שנות בצורת מתוארות בתנ"ך, בתיעודים היסטוריים והן בסיפורי עם רבים, ואין כל סיבה נראית לעיין או למדע לחשוב שחל שינויי אקלימי כלשהו בימינו אנו.

עוד בנערותי בקיבוץ בשנות החמישים של המאה שעברה, זכורה לי עד כמה שנות הבצורת הללו היו נושא בעל חשיבות עליונה, תוך ניסיונות לא מעטים למצוא פתרונות ראויים לאותן שנים שחונות.

מסוף שנות ה – 70 ועד מחצית שנות ה – 80 של המאה שעברה ניהלתי את מרכז המזון במכון היצוא, היינו אחראית על כל נושא ייצוא מזון מהארץ. אחת מהסוגיות הקשות ביותר איתן ניסינו להתמודד היו? שנות הבצורת כמובן!

וכמובן שעוד נזקי טבע לא מעטים, שפגעו לא אחת בתוצרת החקלאית הטריה ובמוצרי המזון המעובדים של תעשיית המזון שיועדו ליצוא, וגרמו הן לירידות ביצוא והן לאבדן שווקים כתולדה מכך. הנושא נידון אין ספור פעמים, תוך פניות חוזרות ונשנות לכל הגורמים הרלוונטיים, כגון משרד החקלאות, משרד התעשייה והמסחר, משרד האוצר, רשויות המים, מומחים לתשתיות מים ומי לא, והכל ללא הועיל. לנערי האוצר תמיד היה תירוץ תימהוני מדוע שלא להשקיע בפתרונות כלשהן.

במהלך אותן שנים שוחחתי עם כל המומחים המובילים בתחום המים בישראל (איני רוצה לנקוב בשמותיהם משום שוודאי שכחתי יותר שמות מאשר אני זוכרת וברצוני לכבד את כולם) ולא מעט מומחי מים מהעולם ולא היה אחד מהם שלא הזהיר בפני הקטסטרופה הצפויה, שאכן הכתה בנו במלוא עוצמתה השנה, וכן בשנים לא מעטות בעבר.

לאותם מומחים היו הצעות רבות ומגוונות שהוגשו לכל הרשויות הרלוונטיות. הם כללו טיהור מי ביוב (שאכן מבוצע אך עדיין לוקה בחסר), איסוף מי נגר שמבוצע חלקית, אך עדיין מים רבים זורמים לים ללא תכלית, החלפות רבות היקף של מערכות וצנרות מים למניעת זליגות, התפלת מים ועוד פתרונות יצירתיים רבים אחרים.

רק בסוף שנת 2001 חתם שר האוצר דאז סילבן שלום חוזה להקמת מתקני התפלה, ומתקן הראשון באשקלון הופעל רק בשנת 2005, שבשנת 2006 הוכר כאחד מהיעילים ביותר בעולם, כשעלות

הפקת קוב מים היא מן הזולות בעולם, 52 סנט. בשנת 2007 נפתח מתקן נוסף בפלמחים, וסך כמות ההתפלה בישראל לתחילת 2008 עמד על 150 מיליון קוב על פי נתוני ויקיפדיה. מתקן נוסף בחדרה צפוי להתחיל לפעול בסוף 2009, בהספק של כ- 50 מיליון קוב.

"באזור הנגב הדרומי נמצאים כמה עשרות מיליארדי מ"ק של מים מליחים כמי תהום, ללא מוצא טבעי אל פני הקרקע" ומאז שנות ה-60 חברת המים הלאומית- מקורות מפעילה כ-30 מתקנים שכאלה, בעיקר בערבה, בהם מותפלים מי תהום מליחים (עפ"י ויקיפדיה), אלא שהם בטלים בשישים לעומת הערכה שבמאגרים אלה ישנם מיליארדי הקוב מים, שעלות התפלתם זולה בהרבה מהתפלת מי ים.

שלא למרבה הפלא, מרבית ההצעות שגובשו בשנות ה-80 של המאה שעברה עדיין נותרו גנוזות ואחרות נותרו מיותמות במגירות הבירוקרטיה.

אז היכן טמונה איוולת החידלון במניעת אסון ההתייבשות של מדינתנו דלת אוצרות הטבע?

בחשכת משרד האוצר בו שר אוצר יוצא מהלל בפני שר אוצר נכנס את עובדי המשרד המעולים, ומשבח את אותם "נערי האוצר" שבתמיכת שרי האוצר לדורותיהם קצרי האופק, מנעו משיקולים תקציביים קצרי טווח את ההשקעות ארוכות הטווח החיוניות להצלת משק המים.

משיחה שערכתי עם מומחה בתחום איטום מאגרי מים הוא טען שעדיין ישנם כ- 170 מיליון קוב מי ביוב שניתן לטהר, ולהערכתו קרוב לעשרה מכרזים עברו כבר את כל מכשולי הבירוקרטיה ואושרו סופית, אך באיוולת העלומה, התקציב לביצועם טרם הועבר.

בחדשות בערוץ 10 במדור בירוקרטיה דווח לפני מספר ימים על הקמת שכונה חדשה "ירוקה" בה המים האפורים (מים המשמשים לרחיצה, לכביסה וכו', אך לא מבתי השימוש) יורדים בצנרת נפרדת למאגר בו שתולה צמחיית מים ענפה. המים מחלחלים למיכל תחתון ומשמשים את דיירי השכונה להשקיית גינותיהם, כתהליך טבעי של חלחול מי גשמים אל האקוויפרים. אלא שפרויקט ירוק ומבורך זה נחסם באיוולתו של משרד הבריאות בטוענות של סכנות תברואתיות. ייתכן ויש צדק בדבריהם, ייתכן שהוא אף עשוי להיות מפגע ליתושים. אזי במקום לחסום, התגייסו וסייעו בפתרון הסוגיה, שעלותה מבוטלת לעומת יתרונותיה. שהרי יישומה בכל בנייה חדשה תחסוך למשק הון עתק, הן בעלויות המים והן בעלויות הכרוכות בטיהור מי ביוב, או התפלה.

ואם נאלץ ליבש גינות הקיץ כפי שמזהירה הפרסומת המאיימת, מדוע באיוולתה עיריית תל אביב ממש בימים אילו מרססת צמחי בר, כולל פרחוניים יפהפיים, הגדלים בחורשותיה, בעודה משקה פרחי נוי זוללי מים?

אופן קבלת החלטות בסוגיית המים בישראל או אי קבלתן, מעידה על איוולת מהותית תמוהה. בשנת בצורת נכנסים כולם להיסטריה, אלא כשמגיעה שנה ברוכת משקעים מייד נרדמים נערי האוצר. בשיעורים בהם נלמדו שקלולי עלות תועלת, כלכלני האוצר ומשרד הבריאות או שלא הפנימו את הנלמד או שפשוט שכחו סוגיה חשובה זו, בעודם מקבלים החלטות קצרות טווח ללא שקלולי עלות תועלת.

*כל הזכויות ל"מצעד האיוולת" שמורות להיסטוריונית ברברה טוכמן שכתבה ספר בשם זה.